

Kapitola 6

Visegrádská spolupráce, Polsko, Slovensko a Rakousko v české zahraniční politice

Michal Kořan

VISEGRÁDSKÁ SPOLUPRÁCE, POLSKO, SLOVENSKO A RAKOUSKO V ČESKÉ ZAHRA NIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Stručná sonda do závěrů všech pěti předchozích „středoevropských“ kapitol této publikace (tj. od roku 2007) vyjeví několik společných rysů, které se vždy opakují: rostoucí význam středoevropské diplomacie pro jednotlivé vlády, které se od té doby vystřídal y; rostoucí schopnosti, kapacita a efektivita Visegrádské skupiny; neuchopitelnost vztahu s Rakouskem; obecný nezájem českých politiků a neexistence politické diskuse ke střední Evropě. Rok 2012 ovšem poněkud pozměnil pohled na tyto stál ice, neboť se zrychlila proměna mezinárodního (evropského) kontextu české středoevropské politiky. Situace v prvních měsících roku 2012 byla opravdu značně nevypočitatelná a výhled do budoucna nepůsobil vůbec optimisticky.

V EU se zvyšovalo negativní působení tíživé ekonomické a politické situace a s tím také akcelerovala snaha bezprostředně čelit hrozbám finanční a měnové nestability. V souvislosti s tím docházelo i k oslabení hodnotového přístupu k integraci ve prospěch „problém-řešícího“, ekonomizujícího přístupu. Na českou středoevropskou politiku rovněž působily změny zahraničně-bezpečnostní strategie USA a s tím související pokles americké angažovanosti v Evropě, stejně jako vnitropolitický vývoj v Rusku a reakce na ruské ambice v postsovětském prostoru. Vývoj v těchto oblastech přinášel rizika posílení vícerychlostních tendencí v EU a jejich negativní dopad na elementární shodu Visegrádské skupiny. K tomu připočtíme pokračující ztrátu síly „evropských hodnot“ pro východní a jihovýchodní sousedství EU spolu se snižující se ochotou/schopností EU zde působit. Oba trendy zvýrazňovaly hrozbu dvojité periferizace střední Evropy: jak v rámci EU, tak i geopoliticky mezi „západem“ a „východem“. Za riziko bylo rovněž možné považovat rostoucí geopolitickou asertivitu Ruska a jeho dostředivé působení na státy východní a jihovýchodní Evropy, což spolu s poklesem americké angažovanosti v Evropě může zvýšit riziko bezpečnostní zranitelnosti střední Evropy.¹

Klíčovou otázkou pro rok 2012 tak bylo, zda tyto podmínky přispějí k destabilizaci středoevropského regionu, či přinejmenším budou působit odstředivě na doposud rostoucí shodu a kohezi, nebo naopak bude tato situace pojmána jako příležitost k posílení středoevropské koheze a regionálních schopností čelit objevivším se problémům. Ať už však bude odpověď na tuto otázku jakákoli, více než kdy před tím platí, že přes velké nasazení *exekutivní* složky české politiky (a to i na nejvyšší úrovni), obecná politická diskuse (v parlamentu či v médiích) se střední Evropou nezabývala a zůstala uvězněna ve své sebezahleděnosti.

VISEGRÁDSKÁ SKUPINA V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE

Do poloviny roku 2012 probíhalo české předsednictví Visegrádské skupiny, což předurčovalo i většinu českých zahraničněpolitických aktivit v tomto směru. České předsednictví bylo započato v červenci 2011, tedy v roce, kdy téměř vrcholila finanční krize a budoucnost Evropské unie byla často vyobrazována ve velmi ponurých odstínech. Z toho důvodu se české předsednictví zaměřilo zejména na takovou spolupráci, která by zvýšila konkurenceschopnost celého regionu, jeho inovativní potenciál a regionální kohezi. Za konkrétní klíčové tematické oblasti spolupráce pak byly definovány víceletý finanční rámec EU, energetika, projekt Východního partnerství, západní Balkán a spolupráce při výstavbě ozbrojených sil.²

Diplomatickým vrcholem předsednictví byl pražský summit předsedů vlád V4 v červnu. Hlavní náplní summitu byla koordinace postojů k chystanému finančnímu rámci EU (2014–2020) a k evropskému summitu, který se konal bezprostředně po premiérském setkání V4. Výsledkem summitu byl otevřený dopis premiérů představitelům všech třech hlavních institucí EU (rada, komise, parlament).³ Bylo to vůbec poprvé, kdy k podobnému kroku visegrádští premiéři sáhli. V roce 2005, rovněž před konečným vyjednáváním o finanční perspektivě (2007–2013), tehdejší předsedové vlád adresovali dopis britskému premiérovi jako předsedovi Rady EU.⁴ Nicméně snaha oslovit takto otevřeným způsobem všechny evropské instituce byla bezprecedentní a odpovídá trendu zhruba dvou až třech posledních let, kdy V4 přichází se stále adresnějšími iniciativami právě vůči EU. Skutečnost, že se předsedům vlád visegrádských zemí podařilo dosáhnout shody nad takto široce pojatou deklarací, je pozoruhodná. Dopis se dotýkal jak budoucnosti EU, tak i způsobů, jak se vmanit z hospodářské a finanční stagnace či krize. Jinými slovy, deklarace musela být přijatelná napříč všemi politickými postoji jak stran budoucnosti integrace, tak i k sociálním a ekonomickým nástrojům, jimiž vlády mohou disponovat čelíce hospodářským obtížím. Při vědomí toho, o jak konfliktní témata jde v domácí politice, snáze pochopíme obtížnost tohoto kroku, pokud se na obsahu deklarace mají shodnout předsedové vlád čtyř v mnoha ohledech rozdílných zemí. S jistou dávkou opatrnosti lze tvrdit, že výsledný dopis odpovídal opatrnějšímu, liberálnějšímu a „úspornému“ postoji Nečasovy vlády. To může být dáno i tím, že prvotní návrh deklarace nejspíše navrhovala Praha. Premiéři v deklaraci sice podpořili návrhy obsažené v iniciativách, známých jako dopis předsedy Evropské rady H. Van Rompuye a předsedy Evropské ko-

mise E. Barrosa, přesto však zdůrazňují zejména nutnost reformy na *národní* úrovni, nikoli na úrovni unijní. Zároveň v duchu tradice českého přístupu k integraci volají visegrádské země po pokroku v dokončování Jednotného evropského trhu a po solidaritě v novém rozpočtovém rámci 2014–2020 (což, přeloženo, znamená úsilí o neomezování strukturálních a kohezních fondů v novém rozpočtu). Obecným přístupem EU by tedy dle V4 mělo být nalezení takového řešení problémů v EU a v eurozóně, které by nenarušilo evropský jednotný trh a konkurenceschopnost.

Problematicke budoucího rozpočtu EU a řešení budoucnosti finančního vládnutí EU bylo vcelku pochopitelně zasvěceno více jednání a setkání. Visegrádská skupina především posiluje své schopnosti koordinovat činnost bezprostředně před významnými bruselskými summity. Daří se zlepšovat přípravu schůzek na nejvyšší úrovni. Například před červnovým summitem visegrádských premiérů na závěr českého předsednictví byly úřadem vlády ve spolupráci s ministerstvem zahraničních věcí zorganizovány dvě videokonference (4. a 20. června) státních tajemníků pro evropské záležitosti, které se zabývaly přípravou summitu, resp. příslušných dokumentů, jež byly premiéry na summitu schváleny. Koordinace probíhala i mezi ministerstvy financí (proběhly dvě schůzky na úrovni náměstků ministrů). Na konci ledna 2012 se na Stálém zastoupení ČR v Bruselu sešli na pozvání premiéra Petra Nečase předsedové vlád zemí Visegrádské skupiny. Cílem schůzky byla koordinace pozic před mimořádnou schůzkou členů Evropské rady, která téhož dne jednala o posílení růstu a zaměstnanosti v Unii a o nové mezivládní „fiskální úmluvě“. Na samotný závěr českého předsednictví ještě proběhla v Bruselu 28. června, tedy těsně před zasedáním Evropské rady, další schůzka předsedů vlád, již se jako host zúčastnil i předseda Evropského parlamentu Martin Schulz. Ve srovnání s léty 2004–2006 (vyjednávání rozpočtového rámce 2007–2013) se ukázalo, že V4 se daří reálně koordinovat a sjednocovat národní pozice tak, že postoje visegrádských zemí byly v závěru jednání o rozpočtu (2013) skutečně patrné. Jedním z prvních výsledků této koordinace bylo schválení společné deklarace během neformálního ministerského setkání V4 + Slovinsko v březnu v Praze (s přizváním Německa jako pozorovatele). Deklarace byla prezentována na dubnové Radě pro všeobecné záležitosti (GAC), obsahovala jak témata spojená s vyjednáváním víceletého finančního rámce, tak témata pokrývající strategické programování a implementaci kohezní politiky, přičemž visegrádské návrhy se odrazily i v kompromisním rozpočtovém návrhu dánského předsednictví.⁵ Aktivita na premiérské úrovni byly dále podpořeny při jednání ministrů, zodpovědných za kohezní fondy. Po setkání ministrů v Katovicích byla přijata deklarace k budoucí politice soudržnosti Evropské unie na období 2014–2020. Země podepsané pod deklarací jsou proti snižování podpory evropských regionů. Země V4 a Slovinsko chtěly zabránit poklesu úrovně unijního financování v zájmu maximálně možného rozvoje evropských regionů. Dále vyjádřily pochyby k zavedení tzv. kondicionalit, které by vázaly vyplácení dotací a dalších prostředků z EU na postup reformy v jednotlivých zemích. Postoj ze společné deklarace byl prezentován i na jednání v rámci EU.⁶ Z toho je patrné, že Visegrádská skupina si postupně stále více osvojuje schopnost efektivně připravovat setkání na nejvyšší úrovni, stejně jako komplementárně a účelně působit ve prospěch svých priorit vůči evropským institucím. Určitou ukázkou toho, že

v tomto směru dokáže V4 navíc pružně reagovat na aktuální vývoj, byla mimořádná schůzka ministrů zahraničních věcí na okraj zasedání ministrů zemí NATO v Bruselu (19. 4. 2012). Ministři reagovali společnou deklarací k rozhodnutí švýcarské vlády o znovuzavedení limitů pro volný pohyb osob z některých členských zemí EU. Deklarace byla vcelku silná ve své rétorice, ministři vyjádřili „*hlubokou lítost*“, „*odsoudili*“ snahu Švýcarska rozlišovat mezi jednotlivými členskými zeměmi EU a vyjádřili přesvědčení, že v časech krize je nutné nikoli oslabovat, ale posilovat základní hospodářské svobody.⁷ Tento krok byl v médiích a veřejnosti víceméně přejit bez povšimnutí, nicméně šlo o velmi výrazný akt, vedoucí k ochraně zájmů občanů dotčených středo- a východoevropských členských zemí EU. Schopnost V4 efektivně oslovovat evropské instituce je na vzestupu za poslední zhruba tři roky, ovšem rok 2012 opět ty předešlé v tomto ohledu překonal.

Podobně se daří zefektivňovat přípravu i v dalších programových prioritách V4. Například březnovému jednání ministrů zahraničních věcí, zasvěceného Východnímu partnerství a východní problematice obecně, předcházelo v polovině února setkání politických ředitelů. Vlastní „východoevropský“ summit na úrovni ministrů zahraničních věcí se uskutečnil v Praze na počátku března. Jde vlastně již o pravidelné setkání, navazující na dva předchozí ministerské summity v roce 2010 (Budapešť) a 2011 (Bratislava). Oproti roku 2011, kdy se obdobného setkání zúčastnil zástupce Německa, v roce 2012 se summitu účastnili zástupci pobaltských států (tzv. B3). Naopak, stejně jako v roce 2011 na jednání kromě zemí Východního partnerství (s výjimkou Běloruska) participovala Vysoká představitelka EU pro společnou zahraniční a bezpečnostní politiku Catherine Ashtonová a komisař pro rozšíření a evropskou sousedskou politiku Štefan Füle. Setkání se rovněž zúčastnil ministr zahraničních věcí Dánska, tedy země, která předsedala Radě EU. Českému předsednictví se tak dařilo pokračovat ve vtahování do problematiky Východního partnerství jak vysokých představitelů Evropské komise, tak i členských států, které aktuálně zaujímají předsednický post. Porovnání výsledků jednání summitu 2011 a 2012 poukazuje na nezanedbatelný posun k optimističtějšímu a pozitivnějšímu tónu vůči zemím EaP, naopak, přijatá deklarace ministrů zahraničních věcí V4 a B3 vyznívá vyzývavěji hlavně vůči Evropské komisi a dalším členským zemím EU.⁸ V roce 2011 země V4 a Německo položily ve svých závěrech důraz na podmínění silného vztahu mezi EU a zeměmi EaP plným respektem pro lidská práva, demokratické standardy a zásady právního státu. Stejně tak ministři zahraničních věcí tehdy zdůraznili, že zatímco uznávají integrační aspirace zemí východní Evropy, míra integrace bude záležet na hloubce politické a socio-ekonomické transformace a na pokroku v právní harmonizaci⁹. Hlavním poselstvím tedy v roce 2011 bylo, že „*ony samy se musí rozhodnout, zda se vydají cestou evropskou či nikoli, přičemž EU je připravena pomáhat*“, to vše v kontextu „*hlubokého znepokojení*“ nad odklonem od demokratických standardů ve specifických zemích EaP.¹⁰ V roce 2012 ministři zahraničních věcí prohlásili, že „*Východní partnerství je na správné cestě*“ (rok před tím přivítali pouze *bilaterální* pokroky vybraných zemí), přičemž zodpovědnost za urychlení implementačního procesu spočívá jak na straně EU, tak na straně zemí EaP. Již v této rétorice se skrývá podstatná změna, kdy zodpovědnost není přičítána pouze zemím EaP, ale i Evropské

unii. V této změně se odráží nespokojenost ČR a dalších zemí V4 s tím, jaké pozornosti se EaP v EU dostávalo. Tato nespokojenost pak byla i vyjádřena v „povzbuzení“ Evropské komise a Evropské služby vnější akce (ESVA) k tomu, aby zahrnula „ambicióznější cíle a aktivity“ do cestovní mapy pro rok 2013. V podobném duchu ministři ve své deklaraci volali po tom, aby komise, EEAS i členské státy započaly diskusi o střednědobých cílech EaP s cílem připravit akční plány, které by zahrnovaly integraci nejvíce pokročilých partnerských zemí s jednotným evropským trhem. Další zajímavé vyjádření spočívalo v přesvědčení, že „pokračující vízová liberalizace podporuje demokratizaci a kontakty mezi lidmi a její rychlost nesmí být držena jako rukojmí nedostatku úsilí úřadů“ zemí EaP či neuspokojivých výsledků. Tím se otevřeněji postavili proti v EU rozšířenému názoru, že vízová liberalizace by měla podléhat reálnému reformnímu pokroku na straně transformujících se zemí. Z toho je patrné, že ministři zahraničních věcí V4 zaujali asertivnější postoj spíše vůči EU, naopak důraz na kondicionalitu byl částečně upozaděn. Lze to vysvětlovat zejména složením ministerské schůzky – zatímco v roce 2011 se schůzky účastnilo Německo, které má přeci jen blíže ke konzervativnějšímu pohledu na tuto problematiku, pobaltské země jsou svým založením blíže k co nejotevřenějšímu postoji vůči zemím EaP.

Kromě zmíněné deklarace bylo na březnovém summitu rozhodnuto o rozšíření objemu finančních prostředků Mezinárodního visegrádského fondu, přičemž tyto prostředky budou napříště používány výlučně pro účely založení nového programu „Visegrad 4 Eastern Partnership“, který umožní významnou měrou rozšířit aktivity nevládních organizací vůči zemím EaP. V květnu se ve Vysokých Tatrách odehrálo tradiční setkání prezidentů visegrádských zemí (setkání se nezúčastnil maďarský prezident, který nebyl v době konání schůzky ještě formálně ve funkci). Prezidentské schůzky mají zejména symbolický, politický význam, jedním ze zajímavých okamžiků summitu však byla diskuse o účasti na připravovaném setkání středo- a východoevropských prezidentů, které má dlouhou tradici. Český prezident, na protest proti věznění Julije Tymošenkové, odřekl svou účast, zatímco polský a slovenský prezident svou účast potvrdili. Opomenuta by nemělo být společné sdělení ministrů zahraničních věcí V4 a Beneluxu, předané ministru zahraničních věcí Ukrajiny u příležitosti zasedání Valného shromáždění OSN v New Yorku, v němž Ukrajinu nabádali, aby nepolevila ve svém demokratizačním úsilí.

Trvalou prioritou visegrádské spolupráce je rovněž podpora integračních ambicí zemí západního Balkánu. V4 přispěla v minulých letech k několika konkrétním krokům, jako např. doporučení Evropské komisi, aby neprodleně zahájila přístupové rozhovory s Černou Horou a Makedonií, a zároveň, aby udělila Srbsku statut kandidátské země v roce 2011.¹² Kromě této integrační podpory se české předsednictví V4 soustředilo na realizaci projektu fondu západobalkánských zemí, založeného na principech Mezinárodního visegrádského fondu (MVF). MVF by sloužil jako modelová instituce, veškerá zodpovědnost (včetně finanční) by náležela přímo zemím západního Balkánu. Zatímco v roce 2011 myšlenka nenacházela ještě příliš velké konkrétní podpory mezi západobalkánskými zeměmi, v průběhu roku 2012 se situace začala měnit. Ještě pod českým předsednictvím v dubnu 2012 proběhla v Bratislavě pracovní schůzka se zástupci zemí západního Balkánu, kde byly dohodnuty základní parametry

try. Účast v projektu vytvoření Fondu pro západní Balkán a složení základního příspěvku pro rok 2013 do konce českého předsednictví oficiálně potvrdily Makedonie a Kosovo a neoficiálně Albánie. Na podzim se již pod polským předsednictvím konala ministerská schůzka k západnímu Balkánu. Ministry zahraničních věcí V4 a západo-balkánských zemí doplnili resortní kolegové z Rumunska, Bulharska, Řecka a komisař pro rozšíření a evropskou politiku sousedství.¹³ Toto setkání mj. znamenalo posun i pro diskuse o vytvoření Fondu pro země západního Balkánu. V případě, že se tuto myšlenku podaří uskutečnit, půjde o jeden z největších úspěchů visegrádské spolupráce vůči tomuto regionu, neboť základní podmínkou pro založení a fungování podobného fondu je vysoká míra vzájemného porozumění mezi zúčastněnými zeměmi, porozumění, které ještě před několika málo lety bylo zcela nemyslitelné.

Podporu projektu Východního partnerství a integrace zemí západního Balkánu ze strany V4 patrně nelze dostatečně docenit. Zajímavé by bylo hledat odpověď na otázku, kde by se přibližování zemí východní Evropy k EU nacházelo, pokud by V4 nenašla dostatek sil a kapacit k trvalému působení ve prospěch tohoto procesu.

Jednou z nejdynamičtěji se rozvíjejících rovin spolupráce je *obrana a bezpečnost*. V minulém vydání této kapitoly bylo zmíněno, že bezpečnostní a obranný rozměr „nadále čelí značným překážkám“. Zároveň ale bylo konstatováno, že „*postoje visegrádských zemí se začínají zhruba od roku 2008/2009 sblížovat. Mezi důvody patří evropeizace středoevropských zemí... zvýšená ruská asertivita... proměny americké zahraniční a bezpečnostní politiky... obecně vyšší a hlubší úroveň visegrádské spolupráce a v neposlední řadě také rozpočtová opatření, zvyšující tlak na regionální spolupráci.*“ Tyto všechny faktory působily plně i v roce 2012 a s rostoucí měrou komunikace docházelo i k růstu konkrétních kroků k posílení tohoto rozměru spolupráce. Nadále platí rozdělení na dvě roviny spolupráce – politickou a technicko/vojensko/zbrojní, přičemž politická rovina je tradičně ambicióznější, zatímco konkrétní pokrok v technicko/vojensko/zbrojní oblasti je o poznání obtížnější a pomalejší. Politická dimenze zaznamenala za poslední roky několik zdarů. Tyto úspěchy nelze podceňovat. Ještě v roce 2009 jsme na tomto místě psali, že dlouhodobý problém obranné spolupráce spočívá v „*neexistenci nového konceptu NATO a každý stát nahlíží svou obrannou koncepci podle svého, z čehož vyplývají rozdíly a znesnadňování spolupráce*“.¹⁴ V roce 2010 ovšem došlo k bezprecedentní kooperaci při přípravě nového strategického konceptu NATO, který v důsledku zohlednil středo- a východoevropské postoje, mezi něž zejména patří přesvědčení, že kdykoli NATO přijme nové závazky či zodpovědnosti, vždy musí být schopno splnit své závazky, vyplývající z čl. 5 o kolektivní obraně.¹⁵ Rok 2012 na tyto aktivity navázal důležitou koordinací postojů před summitem NATO v Chicagu. Tato koordinace vyústila ve slavnostní zveřejnění deklarace ministrů zahraničních věcí a obrany V4 na okraji zasedání společného zasedání ministrů zahraničních věcí a obrany NATO v Bruselu v dubnu 2012. Deklarace s názvem „*Responsibility for a Strong NATO*“ měla za cíl vyjádřit před květnovým summitem NATO v Chicagu (kde byla ostatně také prezentována) odpovědnost zemí V4 ve vztahu k implementaci *Strategické koncepce NATO* a vyslat jasný signál o připravenosti Visegrádské skupiny konkrétním způsobem přispět k naplňování tří hlavních úkolů Aliance v oblasti kolektivní obrany, zvládnání krizí a spolupráce při zajišťování

mezinárodní bezpečnosti.¹⁶ Na pomezí mezi politickou a technickou oblastí spolupráce se nachází dlouhodobě diskutovaný projekt vytvoření společné bojové skupiny visegrádských zemí. Ministři obrany V4 se v květnu 2011 na základě zhodnocení studie proveditelnosti rozhodli vytvořit visegrádskou „bojovou skupinu“ (*battle group – V4 BG*). Původní plánovaný termín 2015 byl za českého předsednictví posunut na rok 2016. Důležité nicméně bylo, že v květnu 2012 ministři obrany podepsali v Terezíně komuniké, v němž se definitivně zavázali vytvořit do roku 2016 BG o síle 3000 vojáků (ve druhé polovině 2015 by mělo proběhnout první cvičení) s Polskem jako vedoucí zemí. Operační velitelství společné jednotky by mělo být v německé Postupimi. Objevují se skeptické hlasy, že V4 BG může jen obtížně naplnit (vysoká) očekávání, která jsou do ní vkládána. Například dle Tomáše Weisse¹⁷ nebyl BG jako koncept dosud vyzkoušen v reálné bojové situaci. Přesto, že EU čelilo podmínkám, kdy by BG mohla být nasazena, toto rozhodnutí nikdy nebylo uskutečněno. Zároveň je bezpodmínečně nutné, aby v případě reálného nasazení byly všechny čtyři země skutečně připraveny toto podstoupit, neboť v případě, že byt' jediná země se rozhodne k neúčasti, celá BG se stane neakceschopnou. Především je však zmiňována skutečnost, že plán vytvořit V4 BG nemůže vyřešit regionální problémy s udržitelností obranných kapacit na rozumné úrovni. Právě V4 BG je často uváděna jako první důležitý krok k postupné harmonizaci a spolupráci v oblasti akvizic, výcviku, výzkumu a vývoje, sdílení obranných kapacit atd.

Zde se dostáváme na onu technicko/vojensko/zbrojní oblast spolupráce, o které se až do roku 2011 reálně diskutovalo na pracovní úrovni, na úrovni nejvyšší pak docházelo více k obecným deklaracím bez reálnějších závazků či plánů. Rok 2012 by snad v tomto směru mohl znamenat změnu, neboť spolupráci ve všech výše zmíněných oblastech ministři obrany projednali jako prioritu. Konkrétně lze snad do budoucna očekávat spolupráci v oblasti pořizování munice, obrany proti improvizovaným výbušným zařízením, obrněných bojových vozidel, individuálního vybavení vojáků, integrovaného velení a logistické podpory. Hlavním kritériem při výběru projektů bude otázka, do jaké míry budou zaplňovat mezery v plánování národních obranných kapacit. Pokud se ukáže, že se prvotní projekty z tohoto hlediska vyplácejí, mohlo by docházet k jejich rozšiřování do dalších, náročnějších oblastí, jako je sdílení obranných kapacit, společný výcvik a výzkum a vývoj. Zde se zejména nabízí projekty zaměřené na ochranu proti chemickým, biologickým a jaderným zbraním, ale také v řízení leteckého provozu, kybernetické bezpečnosti, obrany vzdušného prostoru či výcviku pilotů helikoptér.¹⁸ Opět je třeba k těmto plánům přistupovat s nezbytnou opatrností, neboť tyto projekty často narážejí na obrovské technické, ale i administrativní či ekonomické překážky. Pokud však porovnáme míru politické podpory, míru ambicí, ale i konkrétních plánů z roku 2012 s předchozími lety, opatrný optimismus je na místě.

V loňském vydání této kapitoly byl velký prostor věnován *spolupráci v oblasti energetiky*. V letošním vydání tuto oblast pokrývá kapitola, která je tématu energetiky speciálně určena. Na tomto místě tak spíše pouze zdůrazníme, že téma energetiky bylo nadále přítomno na nejvyšších politických jednáních (summit premiérů v červnu 2012) a že pokračuje příklon k vnitroregionálnímu pojetí energetické bezpečnosti/spolupráce. Hlavní tři témata jsou vnitroregionální propojování energetickou infrastrukt-

turou (v únoru bylo podepsáno Memorandum o porozumění o severojižním propojení ve střední a východní Evropě), diverzifikace produktovodných tras a společný přístup k energetickému mixu, kdy je zdůrazňována nutnost zachování národní autonomie při rozhodování o energetickém mixu. Proběhla tři setkání Vysoké skupiny pro energetiku, jejichž cílem byla koordinace přípravy před Radou pro energetiku, pozice V4 k aktuálním návrhům EK, např. nařízení k energetické infrastruktuře. Je ovšem pravda, že právě činnost vysoké skupiny pro energetiku by vyžadovala určitý (politický?) impulz do budoucna.

Jak bylo zmíněno, jednou z priorit českého předsednictví bylo posílení vnitroregionální koheze a jedním z kroků, které měly soudržnosti napomoci, byl plán na vytvoření celovisegrádské analytické platformy. Platforma s názvem *Think Visegrad* začala fungovat na začátku následného, polského předsednictví (září 2012) a pro její činnost byl vytvořen zvláštní program v rámci Mezinárodního visegrádského fondu. Přidaná hodnota platformy *Think Visegrad* by měla spočívat v posílení výzkumné a analytické kapacity jednotlivých národních institucí a think tanků, zabývajících se visegrádskou spoluprací, a v jejich schopnosti vytvářet společné, robustní analýzy a doporučení, která budou následně vzata na vědomí při plánování visegrádských aktivit.

Z resortní spolupráce lze vyzdvihnout komunikaci v oblasti dopravy, která se zaměřovala především na hlavní agendu, projednávanou aktuálně v Radě. Šlo o revizi sítě TEN-T a o financování dopravní sítě prostřednictvím nového nástroje CEF (*Connecting Europe Facility*). Nalezení a prosazování společné pozice je potenciálně velice výhodné, neboť půjde nejen o budoucí plánování hlavních evropských dopravních tras, ale také o jejich financování z evropských zdrojů. Nejvýznamnější akcí českého předsednictví bylo setkání ministrů dopravy států V4 (březen 2012 v Praze). Akce se kromě ministrů dopravy zúčastnil komisař pro dopravu a dále představitelé Slovinska, Rumunska, Bulharska, Litvy, Lotyšska a Estonska. Tradičním resortním rozměrem je *kulturní spolupráce*, ministři kultury se v červnu v Praze zabývali hlavně otázkou kreativních průmyslů, využitím strukturálních fondů a programů EU pro kulturu, vlastní pracovní skupiny měli také knihovníci a vědecko-informační odborníci a experti na památky. Zároveň udělili Mezinárodní visegrádskou cenu polské kulturní asociaci Villa Decius. Kromě toho se země V4 pokoušely dosáhnout toho, aby kultura byla v tomto období samostatnou kapitolou pro čerpání peněz ze strukturálních fondů.¹⁹

V průběhu českého předsednictví došlo k posílení i těch resortních vazeb, které v předchozích letech nebyly příliš intenzivně využívány. Výše bylo zmíněno setkání ministrů, zodpovědných za místní kohezní a strukturální fondy. Dále proběhlo jednání ministrů *zdravotnictví* V4 + Rakousko (duben 2012), které nebývá pravidlem, hlavním tématem byla tzv. „přeshraniční směrnice“ EU, jež umožní liberalizaci v oblasti přeshraniční lékařské péče. Zároveň se ministři dohodli na zřízení expertní pracovní skupiny zaměřené na výměnu informací v zapracování evropské legislativy ve zdravotnické oblasti.²⁰ Setkání ministrů zemědělství (únor 2012, Brno) a ministrů *životního prostředí* (také únor 2012, Varšava) se zúčastnili také zástupci Slovinska, Bulharska a Rumunska, čímž se potvrzuje teze, že na resortní úrovni právě tato skupina států tvoří patrně nejvýznamnější platformu Visegrad plus. Kromě ministerských resortních setkání na nejvyšší úrovni probíhala mnohaúrovňová resortní a te-

matická komunikace: v oblasti rozvojové a humanitární spolupráce, školství, konzulární spolupráce, spolupráce analytických odborů, setkávání politických ředitelů MZV atd.²¹

POLSKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE

Rok 2012 nepřinesl žádnou převratnou iniciativu či událost, zároveň ale potvrdil, že Polsko zaujímá v české politice strategickou roli, a to zejména v posílení mnohovrstevnaté komunikace na pracovní i oficiální úrovni. Tematicky se česko-polská spolupráce odvíjela od multilaterálních témat (evropský finanční rámec, summit NATO v Chicagu, visegrádská skupina) a od témat hospodářských (dopravní a energetická infrastruktura). Dále došlo k posílení v rámci dialogu resortního, a to zejména v oblasti obrany a bezpečnosti. Na druhou stranu byla částečně zvýrazněna asymetrie mezi Českou republikou a Polskem. Polsko se během roku 2012 dále profilovalo jako významný evropský aktér, zatímco česká unijní politika se setkávala v některých klíčových oblastech s nepochopením ze strany unijních partnerů. Druhou oblastí, kde byla posílena asymetrie, je oblast obranná a bezpečnostní, kdy Polsko je jediným středoevropským státem, který plní své závazky v oblasti výdajů na obranu, zatímco české obranné výdaje i v roce 2012 klesaly hluboko pod slíbenou úroveň 2 % HDP. Obě skutečnosti ztěžují možnou strategičtější spolupráci mezi oběma zeměmi v těchto kritických politických oblastech. Nepotvrdily se však obavy, vyslovené v loňském vydání této kapitoly, totiž že „*pro česko-polský vztah může mít hrozivé důsledky fatální nedostatek strategického uchopení české unijní politiky, jenž z ČR činí obtížně čitelného a tudíž nespolehlivého partnera*“²². Zároveň nelze říci, že by v roce 2012 došlo k zásadnějšímu rozklizení česko-polského vztahu kvůli unijní problematice či že by takový trend hrozil v nejbližší budoucnosti. Naopak, jak při vyjednávání o budoucím rozpočtovém rámci EU, tak i při některých dalších významných unijních rozhodnutích přispěla bilaterální komunikace k prosazení společně sdílených zájmů. Oblastí, kde se vysoká intenzita komunikace tradičně projevovala, byla Visegrádská skupina. V roce 2012 byl tento rys patrný zejména díky tomu, že v polovině roku Polsko přebíralo od ČR předsednickou roli ve V4. Polský program²³ do velké míry navazoval na české priority²⁴, navíc některé projekty byly definitivně realizovány právě až za polského předsednictví (např. iniciativa *Think Visegrad*).

V roce 2011 se poprvé v historii česko-polských vztahů v Praze konaly mezivládní konzultace za účasti premiérů Petra Nečase a Donalda Tuska, doprovázených ministry obrany, dopravy a pro místní rozvoj a náměstkyně ministrů zahraničních věcí a hospodářství. V roce 2012 k podobnému setkání nedošlo. Jediné ryze bilaterální setkání mezi ministry zahraničních věcí se odehrálo při cestě Radosława Sikorského do Prahy na počátku července. Návštěva Prahy byla součástí rozsáhlejší cesty polského ministra po všech hlavních městech V4, v jejímž rámci představoval program polského předsednictví V4. I proto byla hlavní náplní schůzky právě činnost V4, došlo ovšem i na diskusi o závěrech poslední Evropské rady a unijních tématech, výsledcích summitu NATO v Chicagu a bezpečnostní spolupráci. V říjnu cestoval na oficiální ná-

vštevbu Polska prezident Václav Klaus, český a polský premiér se bilaterálně setkali na okraj jednání „skupiny přátel koheze“ v říjnu v Bratislavě. Nicméně nadstandardní úroveň vztahů podtrhuje nejen tato oficiální, ale i mnohostranná pracovní komunikace. Namátkou lze zmínit oficiální návštěvu předsedkyně polského sejmu Ewy Kopacz v únoru v Praze, kdy ji přijal mj. i ministr Karel Schwarzenberg. Intenzivní dialog probíhal na úrovni náměstků ministrů, ať již zahraničních věcí či obrany (zejména první náměstek ministra zahraničních věcí Jiří Schneider aktivně participoval na polsko-českých iniciativách). V únoru proběhlo setkání ve formátu 2+2, tj. setkání náměstků ministrů obrany a zahraničních věcí, které mj. přispělo i k posílení spolupráce před květnovým summitem NATO v Chicagu.²⁵

Většina politických jednání byla orientována na unijní problematiku, která se v roce 2012 zaměřovala zejména na oblast budoucího rozpočtu EU a na řešení akutní krize eurozóny. V těchto oblastech sdílejí ČR i Polsko v zásadě obdobnou pozici, v podstatných dílčích aspektech se však liší. Zatímco např. pro vládu P. Nečase je hlavním pozitivním výsledkem evropské integrace existence jednotného trhu, pro Polsko (i vzhledem k míře jeho zapojení do evropského trhu) jde o oblast méně strategickou. Obě země se však shodují na potřebě další liberalizace, zejména v oblasti služeb. Odlišné pohledy pak panovaly v roce 2012 na budoucnost eura. Ani jedna země sice nemá stanovený termín přijetí eura, ale pro Polsko je (politickou) prioritou členství v eurozóně, ČR se v průběhu roku 2012 k tomuto kroku stavěla stále zdrženlivěji.²⁶ Obě země se ale shodovaly na tlaku na to, aby i nečlenské země eurozóny měly možnost účastnit se jednání eurozóny, byť bez možnosti hlasování. Podobné odlišnosti bylo možné najít v postoji ke třetímu zásadnímu tématu roku 2012, kterým byla budoucnost kohezní politiky v novém finančním rámci EU. ČR i Polsko se shodují na potřebě podpory nejchudších regionů a obě země náležely do „skupiny přátel koheze“. Na druhou stranu se však v českých postojích promítala ideová východiska hlavní vládní strany ODS, která považuje kohezní politiku za „*politiku evropskou a zároveň redistributivní, která... křiví trh*“.²⁷ Oproti tomu podpora robustní kohezní politiky v případě Polska je neochvějná a bezpodmínečná. Navzdory těmto odlišnostem se však obě země byly schopny dohodnout na společném postupu, a to i v rámci V4, což je třeba považovat za významný úspěch.

Bylo již naznačeno, že byl v roce 2012 zintenzivněn dialog v oblasti *obran a bezpečnosti*. Většina aktivit je spíše orientována na regionální spolupráci v rámci celé V4, ale bilaterální rozměr by neměl být podceňován. Regionální kooperace a racionalizace investic v oblasti obrany je obecně považována za logickou, za „zdravý rozum“, a to nejen kvůli neustávajícímu tlaku rozpočtových obtíží a úsporných opatření. Tento „zdravý rozum“ je navíc podporován ze strany hlavních multilaterálních fór pro evropskou bezpečnost, NATO (*Smart Defence*) a EU (*Pooling and Sharing*). Zároveň také platí, že jde o značně komplikovanou oblast. Bezpečnostní, obranná a zbrojní spolupráce vyžaduje dlouhodobé budování důvěry a sdílení zkušeností se zcela konkrétními projekty. Dosud ale byla spolupráce podkopávána kvůli špatnému managementu, způsobeného nekompetencí či (v horším případě) působením konglomerátu obtížně identifikovatelných sil a skupin, které jsou schopny podsouvat kroky vedoucí k vlastnímu obohacení za státní zájmy a tím spolupráci blokovat.²⁸ V řadě

oblastí potenciální spolupráce jsou národní obranné průmysly přímými vzájemnými konkurenty a existuje snaha ochraňovat národní obranný průmysl a na něj napojené subjekty při zadávání domácích akvizic. Navíc proces zadávání obranných zakázek se v obou zemích liší. Další omezení vycházejí z toho, že mezi oběma zeměmi roste již zmíněná asymetrie v obranných kapacitách a tudíž naopak existuje riziko renacionalizace ozbrojených sil. K tomu je nutné připočítat široce sdílený názor, že regionální obranná spolupráce nemůže nahradit investice na udržení, popř. rozvoj kapacit (tj. existuje obecná nedůvěra ke konceptu *pooling and sharing*). Dále je nutné vycházet ze skutečnosti, že ČR a Polsko nemají zcela totožný pohled na vyhodnocování rizik a roli obranného průmyslu, přičemž spolupráce musí např. umožnit sdílení a přístup k národním obranným kapacitám.

Všechny tyto faktory se negativně podepisovaly na obranné a zbrojní spolupráci v minulosti. V roce 2011 byla např. na jednání ministrů obrany projednána česká nabídka na modernizaci polských vrtulníků Mi-17 v malešickém podniku LOM, Polsko se nakonec rozhodlo, že bude své vrtulníky modernizovat samo (v roce 2012 nicméně postoupila jednání o přípravě polských pilotů v LOM, která by měla být realizována v průběhu roku 2013). Podobně neúspěšně skončily „námluvy“ o prodeji českých nepotřebných bitevníků L-159, či ještě před tím snaha Aera Vodochody investorsky vstoupit do polského výrobce helikoptér PZL Świdnik. Některé dílčí projekty jsou naopak úspěšné, např. na konci roku 2011 se kopřivnická Tatra dohodla s polskou firmou MAW Telecom na tom, že bude kopřivnické vozy vybavovat telekomunikačními a navigačními systémy. Tatra pak v únoru 2012 podala nabídku do výběrového řízení polské armády na nákup vojenských nákladních vozů za 300 mil. Kč.²⁹ O osudu zakázky nebylo do konce roku 2012 rozhodnuto, jde nicméně o další příležitost, jak na konkrétním případě ukázat, že přetrvávající nechuť k podobným zakázkám je možné překonat. Přes všechny tyto negativní ukazatele v roce 2012 došlo k posílení politického i pracovního dialogu, který je navíc umocněn rostoucí poptávkou po širší regionální spolupráci (v rámci V4). To by mohlo do budoucna napomoci tyto reálné překážky a deficity překonávat a postavit tak národní obranu více na konceptu sdílení a společného regionální rozvoje obranných kapacit, což se za současných podmínek jeví jako jediná možná cesta. Navíc, v politické rovině hraje česko-polský tandem klíčovou úlohu, což se ukázalo především při projednávání pozic před chicagským summitem NATO.

V roce 2012 se poměrně intenzivně diskutovalo o *energetických tématech*. Na jedné straně byly v září 2011 za účasti premiérů D. Tuska a P. Nečase propojeny česká a polská plynová soustava, když zahájil činnost interkonektor Třanovice–Skoczów o kapacitě 0,5 mld. m³ (s možností navýšení na 2 mld. m³). Na konci roku 2011 země V4 schválily napojení terminálu LNG ve Svinoúšti. Plynovod má být propojen s uzlem v Baumgartenu a s plynovodem WAG (West–Austria–Gasleitung). Jak NET4Gas (ČR), tak polský GAZ-System nadále usilují o diverzifikaci přepravní trasy a postupnou plnou liberalizaci trhu s plynem, a tím i o uvolnění cen plynu od cen ropy. K majetkovému propojení mezi polským GAZ-Systemem a NET4Gas, který patří RWE, nakonec nedošlo, neboť navzdory původnímu očekávání, že polská společnost podá nabídku na odkup NET4Gas,³⁰ bylo od tohoto plánu upuštěno. V letech 2011–2012

také došlo k propojení elektricko-energetických soustav, které by mělo do budoucna umožnit tzv. *market coupling*, tj. propojení trhů a případně i snížení cen.

Existují ovšem také sporná témata, která se zejména týkají působení polské společnosti PKN Orlen (ovládá český holding Unipetrol) na českém trhu s ropnými produkty. Obě strany přitom v roce 2012 nesdílely totožný pohled na tuto otázku. Česká strana poukazovala na negativní důsledky toho, že PKN Orlen nedosáhl dohody s ruskými partnery na cenách ropy, následkem čehož byla od poloviny května veškerá ropa dodávána prostřednictvím ropovodu Ingolstad–Kralupy nad Vltavou (IKL)³¹. Unipetrol tak napodobil společnost Shell, která se k podobnému kroku postupně uchylovala již před rokem 2010³², ovšem kapacita IKL je potenciálně nedostatečná. V polovině roku 2012 poklesly dodávky prostřednictvím Družby na historické minimum. Ve druhé polovině roku sice Unipetrol začal prostřednictvím tohoto ropovodu dodávky posilovat, ovšem pouze na základě jednoměsíčních kontraktů. Obecně je budoucnost ropovodu Družby považovaná za nejistou³³. Působení Unipetrolu Litvínov, České rafinérské a tudíž i PKN Orlen ovšem přerostlo i do diplomatické a politické diskuse, a to nejen kvůli budoucnosti ropovodu Družba. PKN Orlen si u českých úřadů stěžoval na nerovnoprávné zacházení při stanovování tarifů za přepravu a dalších nákladů³⁴ a pomoci se dovolával i u polského ministerstva zahraničních věcí.³⁵ Do zjitřené atmosféry pak ještě přispělo uzavření rafinérie Paramo Pardubice poté, co se prohlubovala finanční ztráta PKN Orlen či zvěsti o snahách ministerstva průmyslu a obchodu na sloučení státních společností ČEPRO a MERO. Jde o velice citlivé a strategické záležitosti, k nimž není dostupných příliš veřejných informací, do konce roku 2012 každopádně situace vyřešena nebyla a lze očekávat, že tyto otázky budou naplňovat politická a diplomatická jednání i v roce 2013 a dále do budoucna. Jak uvidíme níže i v souvislosti s propojováním obchodu s plynem v případě ČR a Slovenska, jde o posuny s dalekosáhlými regionálními důsledky, jak s ohledem na roli státu ve strategických energetických odvětvích, tak i s ohledem na roli a vliv společností třetích států v regionu (zejména Ruska).

Do budoucna bude také důležité sledovat diskusi v oblasti těžby břidlicového plynu, vůči němuž má ČR výhrady. Pro Polsko, v případě, že se prokáží dosavadní odhady, však může jít o cestu k zabezpečení energetické budoucnosti. Odlišné politické postoje se však nepromítají negativně do vzájemného dialogu, naopak, právě diskuse o budoucnosti energetického mixu (včetně jaderné energetiky) patří mezi významné oblasti spolupráce. V minulém vydání této kapitoly byla právě jaderná energetika, kterou Polsko nedisponuje, a případná spolupráce mezi ČR a Polskem zmíněna jako potenciální možnost posílení energetického dialogu, ovšem v Polsku dosud neproběhla diskuse o případné výstavbě vlastního zdroje jaderné energie.

Podstatnou složkou česko-polských vztahů je pochopitelně *přeshraniční spolupráce*. Oficiální komunikace je soustředěna do rukou Mezivládní komise, zřízené v roce 1994. Její 18. zasedání v prosinci 2012 v Náchodě bylo zaměřeno zejména na problémy spojené s dopravní infrastrukturou na společné hranici. Kromě toho docházelo k dokončování procesu uzavírání dohod o spolupráci mezi záchrannými složkami polských vojvodství s krajskými samosprávami a hasičskými záchrannými sbory v ČR.

Jedním z velkých témat budoucnosti je postupné infrastrukturní propojování obou zemí a přeshraniční územní plánování. Jde o jednu z nezbytných podmínek rozvoje soudržnosti středoevropského regionu.³⁶ Důležitým konkrétním krokem v roce 2012 především bylo, že došlo k částečnému vyřešení neuspokojivé situace v dálničním propojení obou zemí a česko-polské pomezí se konečně dočkalo prvního dálničního spojení (byť na polské straně je dálnice nadále přerušena kvůli nedokončenému dálničnímu přemostění).

Potenciál pro rozvoj vztahů s Polskem spočívá v rozvoji sdílení kapacit zastupitelských úřadů. V roce 2012 došlo k prvnímu takovému kroku, kdy český diplomat začal působit v Arménii (Jerevan) a probíhala jednání o dalších kolokacích.³⁷ Oproti optimistickým očekáváním v letech 2010–2011 o brzkém dokončení vyřešení tzv. územního dluhu (viz minulá vydání této publikace) probíhala i v roce 2012 nadále jednání a hlavně hledání adekvátních pozemků na české straně.

V oblasti vztahů mezi relevantními politickými stranami nedošlo (alespoň dle dostupných informací) k žádnému významnému posunu. Nadále přetrvávají dva hlavní problémy: Zaprvé, české a polské strany, které k sobě mohou mít po ideologické stránce blízko, buď nemají plnohodnotného partnera (ČSSD na jedné straně a v posledních letech roztržštěná a marginální polská levice na straně druhé, stejně jako KDU-ČSL a konzervativní proudy v Polsku), nebo je ideologický průnik slabší či komplikován odlišným pojetím evropské integrace (ODS a PO). Z tohoto hlediska bude zajímavé sledovat budoucí vývoj TOP 09, která by mohla mít k současné PO blíže jak ideologicky, tak i v pojetí evropské integrace. Zadruhé, současná úroveň komunikace mezi stranami je minimální a nerozvíjí se.

SLOVENSKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE

Dosud posledním obdobím, kdy v česko-slovenských vztazích silněji rezonovala specificky bilaterální témata, bylo období koexistence středopravé vlády Mirka Topolánka v ČR a levicově-národovecké vlády Roberta Fica v letech 2006–2009. Tehdy se do česko-slovenských vztahů dostávalo napětí zejména kvůli odlišné zahraničně-politické orientaci obou vlád, kdy česká vláda preferovala silnou vazbu zejména na USA a slovenská vláda usilovala o posílení vztahů s východními partnery, zejména s Ruskem. Konkrétními třecími plochami pak byl záměr americké vlády umístit na české území prvky své národní protiraketové obrany, s čímž R. Fico otevřeně nesoouhlasil. I celkově však v letech 2007–2009 v míře spolupráce a komunikace došlo mezi oběma zeměmi k útlumu nikoli snad kvantitativnímu, ale jistě kvalitativnímu.³⁸ V letech 2009–2011 byla bilaterální politická témata stále více upozaděná ve prospěch témat multilaterálních (EU, NATO, V4) či témat hospodářských. V letech 2010–2011 pak došlo k bezprecedentní situaci, kdy se poprvé od rozpadu společného státu v obou hlavních městech ujaly vlády středo-pravé koalice a došlo tím k ideovému sblížení. Toto sblížení mělo za následek zvýšení intenzity vzájemného dialogu, ovšem i nadále bez silných bilaterálních politických témat – naopak, byla posilována relace ekonomická (energetický dialog a propojování), resortní (zejména

v oblasti obrany) a pochopitelně multilaterální.³⁹ Vyjádřením této blízkosti mělo být historicky první společné zasedání české a slovenské vlády, plánované na říjen 2011. Tomuto termínu i cíli byly podřízeny mnohé bilaterální diplomatické aktivity v průběhu roku 2011, ovšem 12. 10. 2011 došlo na Slovensku k vládní krizi a následnému pánu vlády Ivety Radičové, který měl za následek utlumení mnohých iniciativ v očekávání předčasných voleb a zahraničněpolitického směřování vlády budoucí. I proto byly na české straně očekávány výsledky slovenských předčasných voleb, které se uskutečnily 10. 3. 2012. Dle předpokladu v nich přesvědčivě zvítězila levicově orientovaná strana Směr-SD R. Fica, která v dubnu sestavila jednobarevnou vládu. Pochopitelně se nabízel otázka, zda předchozí intenzivní vztahy, podpořené ideovou blízkostí české a slovenské vládní koalice, nebudou do budoucna narušeny. Soudě dle bilance roku 2012 však k poklesu nedošlo.

V souladu s tradicí podnikl svou první zahraniční cestu staronový slovenský předseda vlády R. Fico do České republiky (polovina dubna). Jedním z hlavních diplomaticko-politických poselství oficiální návštěvy bylo právě vzájemné ujištění, že změna vlády na Slovensku neovlivní vysokou kvalitu česko-slovenských vztahů.⁴⁰ Na druhou stranu však slovenský premiér od počátku své vlády zdůrazňoval, že závazky vůči euro-atlantickým integračním uskupením nebudou Slovensku bránit v tom, aby mělo „oči otevřené do jiných zemí“. R. Fico tak navázal na zahraničněpolitické priority svého prvního kabinetu. Tyto priority byly mj. charakterizovány daleko větší otevřeností vůči Rusku, což plodilo i nezanedbatelná pnutí v česko-slovenských bilaterálních vztazích⁴¹, o nichž byla řeč výše. Při přejímání vlády v dubnu 2012 Fico přitom prohlásil, že „bude navazovat na všechnu energii, kterou do slovensko-ruských vztahů vkládal v letech 2006–2010“ s tím, že jeho vláda nebude mít na očích ideologické klapky a bude naopak vycházet z přesvědčení, že „svět má čtyři světové strany“.⁴² S Ruskem a dalšími východními partnery (konkrétně slovenský premiér při svém nástupu hovořil kromě Ruska také o Číně, Vietnamu a Ukrajině) chce rozvíjet hospodářské vztahy v nejširším slova smyslu, tj. kromě obchodu také v oblasti energetiky a dopravy. Slovenský premiér také potvrdil zájem o obnovení projektu širokorozchodné železnice, který původně začal dojednávat a který následně zrušila jeho předchůdkyně I. Radičová⁴³. Tato vůči Rusku otevřenější orientace by mohla působit menší porozumění mezi pravicovou vládou v ČR a vládou R. Fica na Slovensku. Platí však, jak bylo výše uvedeno, že rok 2012 nepotvrdil (přinejmenším veřejně) podobné obavy. Je to i tím, že z dubnové premiéřské schůzky vyplynulo potvrzení zájmu o uspořádání historicky prvního česko-slovenského společného zasedání vlád, jež se mělo odehrát již v říjnu 2011. Zároveň se také výrazněji než v roce 2006 slovenský premiér při svém nástupu stavěl za plnohodnotné plnění všech závazků vůči EU a NATO, stejně jako za podporu integračních snah východních a jihovýchodních sousedů EU.

Přesto však získávají ryze hospodářská témata, která hrají v česko-slovenských vztazích nejvýraznější roli, nový význam mají právě s ohledem na slovenské úsilí o posílení hospodářských vazeb s Ruskem. Tématem dubnové premiéřské schůzky bylo kromě tradičních multilaterálních témat (V4, EU, NATO) právě propojování ČR a SR v oblasti energie a v dopravě. Konkrétně předsedové vlád jednali o tradiční spolupráci v oblasti jaderné energie, došlo také na otázku propojení českého a slo-

venského plynárenského průmyslu a na dlouho debatované spojení české a slovenské nákladní dopravy.⁴⁴ Pokud na všechny tři oblasti pohlédneme i prizmatem toho, že jde zároveň o oblasti prioritní spolupráce Slovenska s Ruskem, je možné je vnímat i strategičtěji než jen jako hospodářská bilaterální témata. Co se týká jaderné energetiky, existují dvě hlavní dimenze česko-slovenského vztahu. Jedna se odehrává na úrovni Evropského jaderného fóra, které se koná od roku 2007 střídavě v Bratislavě a v Praze a za dobu své existence posililo svůj význam, zejména kvůli rapidnímu obratu v jaderné politice v případě Německa v souvislosti s havárií jaderného reaktoru v japonské Fukušimě. V roce 2012 (květen) hostila jaderné fórum Bratislava a opět se jej kromě premiérů obou zemí účastnil i komisař pro energetiku Günther Oettinger. Jedním z hlavních poselství jaderného fóra měl být signál, že jaderná energetika je přínosná, bezpečná a udržitelná,⁴⁵ což odpovídá i dlouhodobým postojům české a slovenské vlády. Jaderné fórum posiluje viditelnost ČR i SR v této významné energetické diskusi, stejně tak i vzájemnou česko-slovenskou bilaterální vazbu. Druhá úroveň je právě ryze bilaterální a jde v ní především o konkrétní spolupráci na projektech modernizace či rozšíření slovenských jaderných elektráren Jaslovské Bohunice, resp. Mochovce. Právě k dobudování pátého bloku jaderné elektrárny v Jaslovských Bohunicích byla na konci května 2009 podepsána společná akcionářská smlouva na vytvoření společnosti Jaderná energetická společnost Slovenska (JESS), v níž má slovenská společnost Javys 51 % a český ČEZ 49 %. Nová společnost JESS měla dobudovat zmíněný pátý blok JE Jaslovské Bohunice. Zároveň je ovšem slovenská i česká jaderná energetika předmětem zájmu ruské firmy Rosatom. V průběhu roku 2012 se začaly objevovat informace o tom, že ČEZ má v úmyslu z projektu dostavby JE Bohunice odstoupit, údajně kvůli nedostatku kapacit, přičemž rozhodnutí o prodeji podílu ČEZ ve společné firmě JESS (který by musela schválit i slovenská vláda)⁴⁶ mělo být rozhodnuto až v průběhu roku 2013.⁴⁷ Vzhledem k citlivosti celé agendy – např. i kvůli výběrovému řízení na rozšíření výrobních kapacit české JE Temelín – jde nikoli pouze o ekonomické, ale i o strategické téma energetického propojování v regionu. Obdobně pak lze pohlížet i na propojování v oblasti plynového průmyslu a dalších energetických odvětví. Na premiérské schůzce v dubnu 2012 došlo i k prohlášení, že „slovenské úřady budou velice vstřícné“ k nabídce českého vstupu do slovenského plynárenského průmyslu. V průběhu roku 2012 pak skutečně došlo k výraznému pokroku při pronikání české společnosti Energetický průmyslový holding (EPH, vlastníky jsou PPF Petra Kellnera, Daniel Křetínský a slovenská finanční skupina J & T) do slovenské energetiky.⁴⁸ Zároveň je však nutné mít na paměti, že za politickou podporou slovenské vlády pro to, aby byla schválena transakce, při níž EPH odkoupila podíly od předchozích minoritních akcionářů (francouzská a německá firma), se mj. skrýval slib ze strany EPH, že nebude tlačit na zvyšování cen plynu, což byl požadavek, který byl u původních firem ze západní Evropy oslyšen. Lze tím zejména ilustrovat, že energetické propojování v rámci střední Evropy (k čemuž lze připočítat i vstup EPH do Středoslovenské energetiky) s sebou zároveň nese opouštění střeoevropského prostoru společnostmi západní Evropy a jeho případné uvolňování subjektům, které jsou blízce provázány s východní Evropou. Celkově však má energetické propojování jednoznačně pozitivní důsledky. Nejvyspělejším projektem je společný trh

s elektrickou energií, který má celoregionální přesah. Český a slovenský trh jsou propojeny již od roku 2009, od roku pak 2012 i s Maďarskem. Na rok 2013 byly plánovány diskuse o dalším regionálním propojování, které by zahrnovalo i Polsko a Rumunsko, jež však již naráží na problémy např. s odlišnými přístupy k regulaci⁴⁹, v roce 2013 se očekává připojení Polska. Oproti tomu je nejméně integrovaným trhem trh s ropou⁵⁰ a naopak, kvůli diskutabilní budoucnosti ropovodu Družba či kvůli vyčlenění potenciální alternativní trasy prostřednictvím transalpského ropovodu TAL, může ropa být potenciálním konfliktním bodem mezi oběma zeměmi.

Posledním podobným tématem je propojení českého vlakového nákladního dopravce ČD Cargo se slovenským ZSSK Cargo. Jde o téma, které je v této analýze pravidelně zmiňováno. Rovněž z premiérského jednání v dubnu 2012 vyšlo najevo, že na slovenské straně nadále panuje zájem o sloučení obou subjektů. Veřejně dostupné informace ovšem nenaznačují, že by se v průběhu roku 2012 někam tato diskuse reálně posunula. Mezitím se však z bilaterálního tématu stává téma regionální, či transregionální. Počátkem roku 2013 projevil zájem o slovenského nákladního dopravce polský PKP Cargo⁵¹ a celá otázka propojení dopravních cest ještě získává o to zajímavější vyznění v souvislosti s výše zmíněným obnoveným zájmem slovenského premiéra o napojení na širokorozchodnou trať postsovětského prostoru.

Regionální a resortní propojování bylo i hlavní náplní historicky prvního společného zasedání české a slovenské vlády. Z hlediska české vlády nešlo o první společné zasedání vládních delegací jako takové, první dvě podobná jednání proběhla s Polskem a následně s Izraelem ve druhé polovině roku 2011. Zasedání se konalo 29. 10. 2012 v Uherském Hradišti a v Trenčíně, přičemž ve společném prohlášení byla zdůrazněna symbolika termínu, který připomněl vznik společného státu. Nelze pominout, že spojení termínu prvního zasedání vlád s výročím vzniku československého státu nutně nemusela být první volbou pro slovenskou stranu, i proto je vhodné vyzdvihnout symbolický přesah společného setkání. Výsledkem jednání byla obšírná deklarace na úrovni předsedů vlád, jež je vlastně neobvykle podrobným a detailním katalogem pro budoucí bilaterální spolupráci, a to ve všech myslitelných oblastech (zahraniční politika, evropské záležitosti, obrana, vnitro, spravedlnost, průmysl a obchod, energetika, práce a sociální věci, doprava, regionální rozvoj, zemědělství, životní prostředí, zdravotnictví, vzdělávání a kultura).⁵²

Jedním z nejrobustnějších témat (kromě zmíněné energetiky a dopravy) společného jednání byla oblast obranné spolupráce. Tato oblast má dlouhodobou tradici, výrazný impulz jí byl udělen po roce 2010, ovšem s menšími reálnými výsledky, než jaké byly původně očekávány. V červnu 2012 podepsali ministři obrany ČR a SR vpravdě průlomovou deklaraci o rozvoji spolupráce v oblasti obrany. Česká republika a Slovensko si od toho slibují mj. i efektivnější vynakládání prostředků na obranu. Konkrétně ministr Alexandr Vondra zmínil např. možnost společných nákupů přes alianční agenturu NAMSAs tím, že Česko díky tomu ušetřilo mj. při nákupu munice až 33 procent nákladů. Česko a Slovensko by mohlo v budoucnu dále spolupracovat např. v oblasti krizového managementu – tedy poskytovat si vzájemnou pomoc v případě přírodních katastrof či průmyslových havárií. Obě země by v oblasti obrany chtěly také intenzivněji pracovat na harmonizaci obranného plánování. Další oblastí

je ochrana vzdušného prostoru obou zemí. Třetí oblastí je možný společný postup při transformaci státních podniků, které se zabývají zbrojnou výrobou, kdy kapacity podniků jsou stále příliš velké a odrážejí situaci z minulosti, kdy se armády opíraly o jiný typ výzbroje, kterou tyto závody produkovaly.⁵³ Celkově byla schůzka koncipována tak, aby předznamenala společné vládní zasedání v říjnu, a tomu také odpovídá to, že společná premiéřská deklarace velice detailně (zejména ve srovnání s některými jinými zmíněnými oblastmi) popisuje společné plány v obranné a bezpečnostní spolupráci. Mimo jiné byla prodiskutována možnost uzavření nové mezivládní dohody o vzájemné spolupráci v oblasti obrany, která by posunula společnou ministerskou deklaraci o úroveň výše. Konkrétně se vlády dohodly na tom, že budou věnovat zvýšenou pozornost oblasti logistiky a výcviku personálu vrtulníkového letectva, a odsouhlasily společný postup při prezentaci a propagaci mezinárodního logistického cvičení Capable Logistician 2013. V rámci setkání slovenská strana stvrdila také své rozhodnutí hlubšího zapojení do projektu *Multinational Aviation Training Centre (MATC)*. Obě vlády deklarovaly, že se do budoucna hodlají zaměřit na příhraniční spolupráci při krizovém řízení a vzájemné pomoci při operacích nevojenského charakteru a součinnosti při zajištění vzdělávání a výcviku. Ministři obrany současně podepsali Prováděcí protokol k *Dohodě mezi vládou České republiky a vládou Slovenské republiky o spolupráci v oblasti zajištění vojenského letového provozu*, který v rámci vytvořeného přeshraničního vzdušného prostoru umožňuje plnění úkolů v rámci NATO, společný výcvik a případnou asistenci v nouzi. Vlády také uvítaly možnosti prohloubení spolupráce v modernizačních projektech zacílených na výzbroj a výstroj ozbrojených sil a v oblasti výzkumu a vývoje. Jedním z aktuálních plánů na posílení specializovaných kapacit ozbrojených sil obou států je záměr společného pořízení radiolokační techniky a možnost sdílení radarového pokrytí. Česká republika bude muset v dohledné době vynaložit značné prostředky na nahrazení dosluhující radiolokační techniky. Sdílení radiolokačních kapacit by pomohlo ušetřit prostředky v řádech desítek milionů korun. Vlády zdůraznily nezbytnost sdílení informací v oblasti obranného plánování a intenzifikace spolupráce ve formátu V4, především s ohledem na výstavbu společného bojového uskupení EU (V4 EU BG), a shodly se na tom, že budou pracovat na vytvoření možnosti recipročního akreditovaného studia ve vzdělávacích zařízeních svých resortů a využívání vzdělávacích a výcvikových kapacit. Vlády potvrdily zájem na vzájemné součinnosti v oblasti vojenského zdravotnictví, zvláště pokud jde o vzdělávání a výměnné stáže vojenských lékařů a výměnu zkušeností z realizace zdravotnického zabezpečení v operacích včetně možné kooperace v této oblasti. Za důležitou součást vzájemné relace vlády označily i možnost podpory společných aktivit subjektů obranného průmyslu.⁵⁴

Obtížně se patrně hledala shoda nad vyjádřením k evropským záležitostem, kdy obě vlády zaujímají odlišné pozice vůči budoucnosti tzv. ekonomického vládnutí v EU, zejména v otázce fiskálního a bankovního dohledu. Deklarace se tedy uchýlila ke spíše obecnějšímu závěru, že „obě vlády vítají úsilí o zlepšení fungování bankovního dohledu v eurozóně... Současně zdůrazňují, že diskutovaná vzájemně související opatření mají společný smysl a cíl, tvoří jeden celek a mají být projednána společně. Tato opatření nesmí vést k narušení vnitřního trhu s finančními službami. Stejně tak

musí poskytovat dostatečné garance pro zachování vyváženého vztahu mezi mateřskými a dceřinými bankami a pro stabilitu našich bankovních sektorů. “Není bez zájmovosti, že při setkání českého prezidenta se slovenským premiérem při jeho dubnové cestě do Prahy se R. Fico překvapivě otevřeně vymezil proti postoji českého prezidenta stran evropské měny a důrazně obhajoval pozici Slovenska jako člena eurozóny, ochotného do zachování společné měny mnohé investovat⁵⁵ – na rozdíl právě od ČR. O tématu eura a eurozóny se diskutovalo také při návštěvě předsedy Národní rady SR Pavola Hrušovského v Praze na konci ledna, kdy se setkal s předsedou vlády, ministrem zahraničních věcí i s předsedy obou komor českého parlamentu. Bratislava má zájem na tom, aby ČR urychlila své přípravy na vstup do eurozóny, neboť Slovensko je jedinou visegrádskou zemí v eurozóně a při jednání s dalšími členskými státy jej tato osamocená pozice oslabuje.

Dále pak v deklaraci vyjádřily obě vlády podporu hospodářské, sociální ale i územní soudržnosti EU a tradiční podporu východnímu a jihovýchodnímu rozšiřování EU. Na tomto poli se tradičně diskuse odehrává v rámci V4 a visegrádská skupina má i pochopitelně větší dopad, ale rozhodně by nemělo v této souvislosti zůstat nepovšimnuto únorové setkání „čtyř prezidentů“. Český prezident Klaus pozval na setkání do Lán slovenského prezidenta, spolu s prezidenty Srbska a Chorvatska. Šlo o ojedinělý formát, který byl domlouván již od roku 2010 (kdy se prezidenti neformálně setkali na okraji Valného shromáždění OSN). Hlavním poselstvím jednání bylo posílení tradiční podpory České republiky a Slovenska integračním ambicím Srbska a Chorvatska, stejně jako výměna názorů na budoucnost evropské integrace.⁵⁶ Šlo sice o krok symbolický, nicméně z hlediska signalizování jasně podpory integračním snahám západobalkánských zemí o krok významný. Českého prezidenta pojila se Slovenskem také společná (negativní) pozice vůči jednostrannému vyhlášení autonomie Kosova (kterou ovšem vláda ČR uznala v roce 2008).

Celkově byla společná říjnová deklarace zajímavým odrazem reality česko-slovenských vztahů, neboť v její preambuli se píše, že i nadále v budoucnu budou mít „výjimečný charakter“⁵⁷. To znamená, že česko-slovenské vztahy nejsou „strategické“, ale z historických i geografických důvodů „výjimečné“. Jde o to, že vzhledem ke své velikosti, kapacitám a vlivu nemohou ČR a Slovensko aspirovat na to, aby pro sebe vzájemně hráli roli „strategických partnerů“. Nicméně tradice i kvalita bilaterálních vztahů z nich opravdu činí výjimečné partnery. Kromě vysoké kvantity a kvality setkávání na nejvyšších úrovních a resortní spolupráce je vhodné zmínit i existenci tradice česko-slovenského diskusního fóra, která vznikla v roce 2011. Dále dochází k postupnému naplňování existující dohody o koordinaci v rozvojové spolupráci a k rozšiřování okruhu zemí, v nichž se ČR a Slovensko na základě existující dohody vzájemně zastupují, či poskytují svůj zastupitelský úřad jako útočiště pro diplomata ze druhé země. K zemím, v nichž bylo vzájemné zastupování dohodnuto již na konci roku 2011, byl díky jednáním v průběhu roku 2012 přidán Libanon (zastupuje ČR) a Kypr (zastupuje SR). Výjimečnost vztahu ovšem rovněž podtrhuje (a podporuje) společné vnímání komplikované stredo-evropské historie, konkrétně pak zejména ve vztahu Slovenska a Maďarska. Česká republika tradičně hraje roli jakéhosi nezávislého moderátora a otevřeně do případných konfliktů nevstupuje. Výjimkou

bylo vyostření slovensko-maďarských vztahů v jarních a letních měsících 2010, kdy se čeští představitelé (v čele s tehdejšími premiérem Janem Fischerem, ministrem zahraničních věcí Janem Kohoutem a prezidentem V. Klausem) velice kriticky vyslovili proti zákonu o „maďarské soudržnosti“, který byl interpretován jako krok k podněcování maďarského nacionalismu. I v roce 2012 se toto téma objevilo, a to když se petiční výbor Evropského parlamentu v rámci řešení maďarské petice, namířené proti pět let starému usnesení slovenské Národní rady o neměnnosti dekretů, obrátil s žádostí o vysvětlení na slovenskou vládu. Na stranu slovenské vlády se např. postavila předsedkyně Poslanecké sněmovny PČR Miroslava Němcová, která prohlásila, že „*obě dvě strany se shodujeme v tom, že je to uzavřená záležitost, minulostní záležitost, nepřipouštíme jejich nějaké znovuotevření a nějakou revizi, v podstatě revizi závěrů druhé světové války*“.⁵⁸

RAKOUSKO V ČESKÉ ZAHRA NIČNÍ POLITICE

Česko-rakouské vztahy prošly pozitivním vývojem zejména od roku 2007, kdy se podařilo postupně tišit vypjaté spory ohledně jaderné energetiky a minulostních otázek (zejména v souvislosti s tzv. Benešovými dekrety). Zároveň v roce 2011 zaznělo určité varování, že jaderná energetika by mohla znovu výrazněji začít promlouvat do rakouské politiky vůči ČR, jak kvůli rozhodování české vlády a energetického koncernu ČEZ o rozšíření kapacity JE Temelín, tak kvůli celkově zvýšenému protijadernému tlaku, který následoval po katastrofě japonské JE ve Fukušimě. Tyto obavy se nenaplnily. Otázka jaderné energetiky je sice součástí každého bilaterálního jednání a v březnu došlo u JE Temelín k setkání zhruba desítky rakouských protijaderných aktivistů, připomínajících japonskou událost, ovšem tyto aktivity ani zdaleka nedosahují vyhrocené atmosféry ať už z přelomu tisíciletí či z období, kdy byl Temelín spouštěn do provozu, či dozvuků těchto událostí zhruba do roku 2009. Pro česko-rakouské vztahy tak hlavním problémem zůstává skutečnost, že tato relace stále více zaostává za rozvojem regionálních vztahů s dalšími stře doevropskými partnery, které každým rokem dosahují nového maxima (viz výše). V roce 2011 tato kapitola končila argumentem, že „*ČR a Rakousko jednoduše nepociťují potřebu bližší kooperace v téměř žádné z možných zahraničněpolitických agend a... neexistují silná (pozitivní) bilaterální témata... takže nezbyvá než se těšit z relativně klidné politické roviny, kdy se oběma vládám více méně daří držet sporné otázky mimo veřejnou a politickou bilaterální diskusi*“.⁵⁹ Rok 2012 však možná předznamenal obrat k lepšímu, neboť přinejmenším byla započata hlubší reflexe tohoto stavu a také první pokusy o reálnou diskusi, jak tento stav změnit. Reflexe spočívala v tom, že si obě strany více než dříve uvědomily anomálii tohoto stavu a začaly hledat cesty, jak jej změnit. Rok 2012 tedy můžeme chápat jako určitý startovní bod, kdy na pracovní úrovni začínají být zcela od základů budovány nové vazby. V případě Rakouska platí, že chybějí jasnější politická zadání a politický impulz, neboť velká sporná témata jsou prozatím v pozadí a hledání velkých pozitivních témat není nikde na obzoru. Výmluvným svědectvím tohoto stavu je mj. i skutečnost, že ministři zahraničních věcí ČR a Rakouska se na

bilaterální úrovni téměř nesetkávají, jediné plánované setkání v roce 2012 bylo zrušeno. Oficiální „rozlučovací“ návštěva V. Klause ve Vídni nepřinesla žádný impuls, naopak byla poznamenána nepříjemnou epizodou, kdy prezident Klaus náhle a uprostřed věty ukončil rozhovor s redaktorem deníku *Der Standard*.⁶⁰

Za těchto podmínek je jedinou cestou postupně získávání vzájemné důvěry a hledání témat ke spolupráci na pracovní úrovni. V březnu se v Praze setkali političtí ředitelé MZV, na toto setkání navázala oficiální návštěva náměstka ministra zahraničních věcí J. Schneidera ve Vídni. Na tomto setkání proběhly mj. konzultace o sdílení kapacit zastupitelských úřadů (kolokace). Dále bylo v roce 2012 vyjednáváno i o výměně diplomatů v ústředích MZV mezi oběma zeměmi. Dobrou zprávou bylo (znovu)otevření honorárního konzulátu v Innsbrucku v lednu 2012. Důležité aktivity také vyvíjelo rakouské velvyslanectví v Praze, které např. iniciovalo odbornou debatu na téma budoucnosti česko-rakouských vztahů (které se ovšem zúčastnil i ministr zahraničních věcí K. Schwarzenberg), a byly hledány i další cesty, jak zintenzivnit odborný dialog na toto téma a učinit jej permanentním. Jako obvykle – až další vývoj ukáže, zda rok 2012 skutečně znamenal obrat k většímu využití zanedbaného bilaterálního potenciálu vztahu mezi ČR a Rakouskem, ale sama skutečnost, že obě strany si začaly důsledněji uvědomovat, že pouhá chladná korektnost vztahu nestačí, je určitým příslibem do budoucna.

REGIONÁLNÍ HOSPODÁŘSKÉ VZTAHY⁶¹

V regionálních hospodářských vztazích působily v roce 2012 dva trendy. Na jedné straně roste všestrannost a sofistikovanost všestranného hospodářského propojování, zejména pak v oblasti energetiky (viz výše), na straně druhé se již třetí rok za sebou daří odbourávat negativní dopad finanční a hospodářské krize z přelomu let 2008/2009 a obchod se všemi sledovanými regionálními zeměmi rostl a stabilně překonává svůj „předkrizový“ objem. Pozici druhého největšího obchodního partnera (po Německu) si nadále drží Slovensko, ovšem z hlediska ČR došlo k částečnému propadu exportu. Za pololetí 2012 dosáhla vzájemná obchodní výměna objem 7,032 mld. EUR a představovala 11,8 % celkového zahraničně-obchodního obratu. Celkový dovoz z ČR sice mírně klesl (o 0,8 %), ale vývoz do České republiky vzrostl meziročně o 9,1 %. Komoditně důležité místo v českém vývozu na Slovensko zaujímá export motorových vozidel a součástí motorových vozidel. K dalším objemově významným komoditám patří např. ropné oleje, černé uhlí. Hlavní komoditou tedy zůstávají auta Škoda, ale i autobusy Iveco (Karosa) a SOR. Slovenský vývoz do ČR reprezentují ropné oleje, vysílací přístroje, ploché válcované výrobky, léky, části a příslušenství motorových vozidel. O energetické dimenzi obchodních vztahů se Slovenskem bylo psáno výše, v roce 2012 ale došlo i k propojování obou ekonomik v dalších odvětvích. Českobudějovický pivovar Budvar založil začátkem roku 2012 na Slovensku dceřinou společnost Budweiser Budvar SK, s.r.o. Česká firma Tenza, a.s., byla úspěšná ve výběrovém řízení na výstavbu teplonosného média v Košicích. Dopravně logistická skupina Cargo po dokončení majetkové a finanční restrukturalizaci má od června 2012 na Slovensku

100% podíl ve dvou dceřiných společnostech se sídlem v Bratislavě – C.S. Cargo Slovakia, a.s., a C.S. Cargo Slovakia Logistics s.r.o. Od března 2012 úspěšně působí na trati Bratislava–Komárno soukromý železniční přepravce Regio-Jet.

Polsko se po dvou letech vrátilo na pozici třetího největšího obchodního partnera ČR, když v roce 2012 na tomto místě vystřídalo Čínu. Objem vzájemného obchodu vzrostl ze 14,425 mld. EUR v roce 2011 na 15,081 mld. EUR v roce 2012 (pro srovnání, v roce 2009 se vzájemný obchod propadl ze 12,5 mld. EUR na 9,4 mld. EUR). Stejně jako v případě Slovenska byl tento růst ovšem způsoben především nárůstem polského vývozu do ČR, čímž se český obchodní vztah s Polskem teprve podruhé za posledních dvacet let dostal do negativního salda (ve výši necelých 300 mil. EUR). Necelých 70 % českého vývozu a téměř 64 % českého dovozu se odehrává v komoditách s vyšší přidanou výrobní hodnotou (tj. nikoli nezpracované suroviny). Dominující položkou našeho vývozu jsou silniční vozidla, i když postupně dochází ke snižování jejich podílu. Naproti tomu přibližně o 2 procentní body se ročně zvyšuje podíl železa a oceli. Významná je účast českých podniků na dodávkách pro veřejný sektor. Stále více našich dodavatelů zboží a služeb se účastní výběrových řízení zejména v odvětvích silniční, železniční a městské infrastruktury. Na druhou stranu nadále přervává nízká ochota polské vlády vpustit české (cizí) společnosti ve větší míře do strategických odvětví, jako jsou energetika či obranný průmysl.

Rovněž Rakousko se o jedno místo posunulo co do významu z pohledu obchodních partnerů ČR, z osmého na sedmé místo. Vzájemný obchod narostl z 8,915 mld. EUR v roce 2011 na 9,133 mld. EUR v roce 2012, zvýšilo se zároveň kladné saldo českého exportu (z 1,71 mld. EUR na 2,11 mld. EUR). V roce 2012 tedy vzrostl obrat vzájemného obchodu o 2,4 % oproti stejnému období předchozího roku. Tempo růstu obratu od začátku roku klesalo a teprve až ve druhé polovině roku začalo meziměsíčně opět mírně růst. Zatímco export do Rakouska vzrostl v uplynulém roce o 5,8 %, import poprvé od krizového roku 2009 klesl, a to o 2,5%. Z pohledu Rakouska došlo v minulém roce k poklesu vývozu do ČR o téměř 6 %. Důvodem poklesu importu i pomalejšího tempa růstu vzájemné obchodní výměny byla především slabší ekonomická recese v ČR v minulém roce a pokles investic i domácí poptávky. Na poklesu celkového importu z Rakouska měl dále vliv i výrazný pokles (o 43 %) dovozu ropy a ropných produktů společností OMV. Ve vývozu ČR do Rakouska výrazně převládá investiční zboží nebo polotovary. Mezi nejvýznamnější patří silniční vozidla, elektronická zařízení a systémy, zařízení ke zpracování dat, stroje používané v průmyslu, hrací automaty, sportovní potřeby, kovové konstrukce, výrobky ze železa a oceli. Důležitou položkou na straně vývozu jsou také nerostné suroviny, zejména ropa, uhlí a surové dřevo. Vysoké přebytky má ČR především v obchodu se stroji a přepravními zařízeními, které jsou vůbec nejvýznamnější skupinou v českém vývozu, a u průmyslového a spotřebního zboží. Naopak pasivního salda dosahuje u průmyslových polotovarů ze železa a oceli. V rakouském vývozu do ČR hraje podstatně větší roli spotřební zboží, počínaje potravinami přes plastové výrobky až po pohonné hmoty, které jsou jednou z nejvýznamnějších položek. Rakousko je však především dlouhodobě třetím nejvýznamnějším investorem do české ekonomiky (po Nizozemsku a Německu). Stav přímých zahraničních investic Rakouska do ČR k 31. 12. 2011

činil 12,25 mld. EUR, což představuje 13,15 % z celkového přílivu přímých zahraničních investic do ČR v roce 2011.

ZÁVĚR

Na počátku kapitoly byla vznesena otázka, zda situace v roce 2012 přispěje spíše k destabilizaci středoevropského regionu, nebo naopak bude tíživá situace impulzem pro posílení středoevropské koheze a regionálních schopností čelit objevivším se problémům. Na tomto místě můžeme jednoznačně konstatovat, že došlo k naplnění scénáře optimistického. Autor této kapitoly vypracoval na počátku roku 2012 oddíl do publikace *Scénáře světové politiky*, kdy tím nejoptimističtější scénářem byl následující: *„EU vyřeší bezprostřední finanční krizi, nedojde k rozpadu eurozóny ani EU. EU nalezne dostatek vůle a potenciálu k zachování základní solidarity a uspěje při formulování nového politického a normativního rámce. Do této diskuse možná zasáhne Polsko, v žádném případě však Česká republika, Slovensko či Maďarsko, tyto země ale budou schopny/ochotny tento rámec přijmout. Díky zachované kohezi regionu dojde k posílení vnitřní spolupráce, zejména v oblasti bezpečnosti, infrastrukturní, energetické, hospodářské či dokonce vědecko-výzkumné. Tím bude posílena konkurenceschopnost střední Evropy i schopnost V4 efektivněji komunikovat své priority na evropskou úroveň. Střední Evropa pokročí ve formulaci nového vztahu k USA, nestane se strategickým partnerem USA, ale budou nalezeny důležité oblasti konkrétní spolupráce (energetika, lidská práva, podpora východního rozšíření EU, posílení bezpečnosti). EU bude mít dostatek vůle ke hledání pragmatického vztahu s Ruskem. Nedojde sice k žádným výrazným průlomům či pokroku, ale bude zachován status quo. Východní a jihovýchodní Evropa sice nepokročí směrem ke členství do EU, ale zároveň se ani zcela neztratí zájem o rozšíření (na straně EU i na straně zemí východní a jihovýchodní Evropy). EU bude působit jako dostatečný korektiv vývoje v Maďarsku a V4 bude hrát stabilizační roli regionu i navzdory eskalaci slovensko-maďarského sporu. Česká diplomacie se bude moci nadále spoléhat na V4 i na česko-polský vztah jako na přirozené a nejbližší spojení, s Polskem začne vytvářet silnější tandem v oblasti bezpečnosti a zbrojní spolupráce, který se stane základem pro širší regionální kohezi v této oblasti.“*

Pochopitelně, v mnoha ohledech šlo skutečně pouze o optimistickou naději, zejména s ohledem na „*formulování nového politického a normativního rámce EU*“. Důležité však je, že Visegrádská skupina nestála stranou a lvím dílem přispěla k tomu, aby onen budoucí scénář byl spíše optimistickým než pesimistickým, a to i díky českému předsednictví. Došlo k tomu proto, že Visegrádská skupina posílila svou kohezi, schopnosti, kapacitu a efektivitu, a to vše tváří v tvář evropským a transatlantickým výzvám. Z konkrétních úspěchů je třeba zmínit fakt, že navzdory nesmírně obtížným podmínkám došlo k dalšímu posílení východního vektoru vnějších vztahů EU v reakci na hrozící periferizaci. Visegrádská skupina byla rovněž schopna nalézt a komunikovat regionální odpovědi na existující evropské problémy, ať už hovoříme o prosazování regionálních priorit při vyjednávání o novém finančním rámci, či o za-

chování potřebné míry solidarity a o účelné komunikaci této priority směrem k EU. Dále došlo k bezprecedentnímu pokroku v obranné spolupráci.⁶²

Nejdůležitějším závěrem tedy je, že i za podmínek, které spíše mohly nahrávat rozklizení středoevropského prostoru a jeho destabilizaci, došlo naopak k větší integraci a díky ní byla V4 schopna přispět k celoevropské diskusi o hlavních výzvách budoucnosti. Česká republika, přes obtíže dané domácí politikou či nejasněnou evropskou politikou, hrála v tomto evropském dějství výrazný part a prostřednictvím své středoevropské diplomacie byla konstruktivním unijním aktérem. Toto by nebylo možné bez důsledného budování regionálních bilaterálních vztahů, což velice dobře funguje v případě Polska a Slovenska, nicméně je možné, že i v případě Rakouska se stav věcí dotkl pomyslného dna a snad se od něj i odrazil. V každém případě ale platí, že rok 2012 posílil argument, že středoevropské (visegrádské) zázemí je jedním z vůbec nejvýznamnějších zahraničněpolitických partnerství pro ČR vůbec.

Poznámky

- ¹ Tato část je upravenou částí z autorova příspěvku do publikace Kořan, Michal (2012a): Střední Evropa: Mezi centrem a periferií. In: Ditrych, Ondřej a kol.: *Scénáře světové politiky 2012–2013*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů. On-line: www.dokumenty-iir.cz/Scenare/Scenar_12-13.pdf.
- ² MZV ČR: *Závěrečná zpráva českého předsednictví ve V4 2011–2012*. On-line: www.visegradgroup.eu/documents/annual-reports.
- ³ *Joint statement of the heads of state of the Visegrad group*, 22. 6. 2012. On-line: www.visegradgroup.eu/documents/official-statements#_2012.
- ⁴ *Otevřený dopis premiérů V4*. Hospodářské noviny, 1. 12. 2005. On-line: zpravy.ihned.cz/c1-17322230-otevreny-dopis-premieru-vlad-v4.
- ⁵ MZV ČR: *Závěrečná zpráva českého předsednictví V4*, 2012. On-line: www.visegradgroup.eu/documents/annual-reports.
- ⁶ *V4 a Slovinsko jsou proti snížení unijních dotací regionům*. ČTK, 22. 3. 2012.
- ⁷ MZV ČR: *V4 Statement on Quantitative Limitations for Residence Permits*, 19. 8. 2012. On-line: www.visegradgroup.eu/calendar/2012/v4-statement-on.
- ⁸ *Joint Statement of Ministers of Foreign Affairs of the Visegrad Group, Estonia, Latvia and Lithuania*, 5. 3. 2012. On-line: www.visegradgroup.eu/joint-statement-v4-ee-lv-lt.
- ⁹ *The Visegrad Group and Germany Foreign Ministers Statement on the Eastern Partnership*, 3. 3. 2012. On-line: www.visegradgroup.eu/2011/the-visegrad-group-and.
- ¹⁰ Kořan, Michal (2012b): Státy Visegrádské skupiny a Rakousko v české zahraniční politice. In: Kořan, Michal–Ditrych, Ondřej a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2011. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 136.
- ¹¹ *Joint Statement by the Visegrad Group and the Benelux countries on the situation in Ukraine*. Polské ministerstvo zahraničních věcí, 25. 9. 2012. On-line: www.visegradgroup.eu/calendar/2012/joint-statement-by-the.
- ¹² Kořan, Michal (2012b): Státy Visegrádské skupiny a Rakousko v České zahraniční politice, op. cit, s. 138.
- ¹³ *Joint statement of the Visegrad Group on the Western Balkans*, Varšava, 25. 10. 2012. On-line: www.visegradgroup.eu/calendar/2012/joint-statement-of-the.
- ¹³ Kořan, Michal (2010a): Státy Visegrádské skupiny a Rakousko v České zahraniční politice. In: Kořan, Michal a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2009. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 116.

- ¹⁴ Kupiecki, Robert (2013): *Visegrád Defense Cooperation: From Mutual Support to Strengthening NATO and the EU. A Polish Perspective*. CEPA Report No. 35.
- ¹⁵ MZV ČR: *Závěrečná zpráva českého předsednictví ve V4 2011–2012*, op. cit.
- ¹⁶ Weiss, Tomáš (2012): *Visegrád battleground: A Flagship That Should Not Substitute Real Defence Cooperation*. *Visegrad Revue*, 4. 6. 2012. On-line: visegradrevue.eu/?p=806.
- ¹⁷ Kupiecki, Robert (2013): *Visegrád Defense Cooperation: From Mutual Support to Strengthening NATO and the EU. A Polish Perspective*, op. cit.
- ¹⁸ *Ministři kultury Visegrádu v Praze udělili svou cenu*. Literární noviny, 2. 6. 2012. On-line: www.literarky.cz/politika/svet/9899-ministi-kultury-visegradu-v-praze-udlili-svou-cenu.
- ¹⁹ *Ministři zemí Visegrádu spolupracují v přeshraniční péči*. ZDN.CZ, 16. 4. 2012. On-line: zdravi.e15.cz/clanek/postgradualni-medicina-priloha/ministri-zemi-visegradu-spolupracuji-v-preshranicni-peci-464224?category=z-domova.
- ²⁰ MZV ČR: *Závěrečná zpráva českého předsednictví ve V4 2011–2012*, op. cit.
- ²¹ Kořan, Michal (2012b): *Státy Visegrádské skupiny a Rakousko v české zahraniční politice*, op. cit., s. 142.
- ²² *Polish Presidency: Integration and Cohesion 2012-2013*. On-line: www.visegradgroup.eu/documents/presidency-programs/2012-2013-polish.
- ²³ *Innovative Visegrad: Programme of the Czech Presidency of the Visegrad Group 2011–2012*. On-line: www.visegradgroup.eu/documents/presidency-programs/innovative-visegrad.
- ²⁴ MZV ČR: *Konzultace náměstků ministrů zahraničních věcí a obrany ČR a Polska*, 17. 2. 2012. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/archiv_zprav/rok_2012/x2012_02_17_konzultace_namestku_ministru_zahranicnich_veci_a_obrany.html.
- ²⁵ Dostál, Vít (2012): *Evropské politiky České republiky a Polska a důsledky pro vzájemné vztahy*. Nepublikovaný materiál Česko-polské analytické platformy.
- ²⁶ Tamtéž.
- ²⁷ Střítecký, Vít (2012): *Czech-Polish Cooperation in the Defence Area*. Nepublikovaný materiál Česko-polské analytické platformy.
- ²⁸ *Tatra chce uspět u polské armády. Nabídne jí dva typy vojenských nákladůků*. iHNED.cz, 28. 2. 2012. On-line: byznys.ihned.cz/e1-54873360-tatra-chce-uspět-u-polske-armady-nabidne-ji-dva-typy-vojenskych-nakladaku.
- ³⁰ *Polish grid operator says seeks to buy Czech NET4Gas*. Reuters, 24. 5. 2012. On-line: in.reuters.com/article/2012/05/24/gazsystem-net4gas-idINL5E8GO4P420120524.
- ³¹ *Unipetrol imports from Mid-May only oil pipeline IKL*. Kurzy.cz, 4. 6. 2012. On-line: news.kurzy.cz/325608-unipetrol-imports-from-mid-may-only-oil-pipeline-ikl/.
- ³² *Shell už v Česku téměř nevyužívá ropovod Družba, IKL je levnější*. Lidovky.cz, 22. 3. 2010. On-line: byznys.lidovky.cz/shell-uz-v-cesku-temer-nevyuziva-ropovod-druzba-ikl-je-levnejsi-pws/firmy-trhy.aspx?c=A100322_120626_firmy-trhy_nev.
- ³³ *Unipetrol renews oil imports via Družba, but future is unclear*. Prague Daily Monitor, 26. 9. 2012. On-line: praguemonitor.com/2012/09/26/unipetrol-renews-oil-imports-druzba-future-unclear.
- ³⁴ *Jacek Krawiec: Jsme seriózní investor, a očekáváme proto i podporu ze strany českého státu*. Unipetrol, 2. 7. 2013. On-line: www.unipetrol.cz/cs/media/rozhovory-a-projevy/detail/Jacek-Krawiec-Jsme-seriozni-investor-a-ocekavame-proto-i-podporu-ze-strany-ceskeho-statu/.
- ³⁵ *Polsko versus Česká republika, anebo o co se hraje v Unipetrolu*. Ceskapozice.cz, 10. 9. 2012. On-line: www.ceskapozice.cz/byznys/podnikani-trhy/polsko-versus-ceska-republika-aneb-o-co-se-hraje-v-unipetrolu?page=0,1.
- ³⁶ Gniazdowski, Mateusz (2012): *Význam a potenciál polsko-českého susedstva v kontexte územného plánovania a rozvoja infraštruktúry*. Nepublikovaný materiál Česko-polské analytické platformy.
- ³⁷ *ČR otevřela velvyslanectví v Arménii, využila budovu polské mise*. ČTK, 16. 5. 2012.
- ³⁸ Kořan, Michal (2010b): *Visegrad Cooperation, Poland, Slovakia and Austria in the Czech Foreign Policy*. In Kořan, Michal (et. al.): *Czech Foreign Policy in 2007–2009. Analysis*. Prague: Institute of International Relations.

- ³⁹ Kořan, Michal (2012b): Státy Visegrádské skupiny a Rakousko v české zahraniční politice, op. cit., s. 146.
- ⁴⁰ *Nečas a Fico: Vztahy ČR a SR politické zabarvení vlády neovlivní*. ČTK, 20. 4. 2012.
- ⁴¹ Viz Kořan, Michal (2009): Visegrádská spolupráce, Rakousko, Polsko a Slovensko v české zahraniční politice. In: Kořan, Michal a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2008. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů.
- ⁴² *Fico chce obnovit přátelské vztahy s Ruskem*. SME, 12. 4. 2012.
- ⁴³ *Fico: Nemajme ideologické klapky na očích, svet má štyri svetové strany*. TOPKY.SK. On-line: www.topky.sk/cl/10/1309777/Fico--Nemajme-ideologicke-klapky-na-ociach--svet-ma-styri-svetove-strany.
- ⁴⁴ *Fico chce s českou vládou zdůrazňovat nutnost užití jádra*. VZ24.cz, 20. 4. 2012. On-line: www.vz24.cz/clanky/fico-chce-spolu-s-ceskou-vladou-zduraznovat-nutnost-uziti-jadra/.
- ⁴⁵ *Final conclusions of the 7th plenary meeting Bratislava*, 14–15th May 2012. On-line: ec.europa.eu/energy/nuclear/forum/meetings/doc/2012_05_14/final_conclusions_enef_bratislava_may_2012.pdf.
- ⁴⁶ *ČEZ chce vycouvat z dostavby Jaslovských Bohunic, zájem má Rosatom*. E15.cz, 15. 11. 2012. On-line: zpravy.e15.cz/byznys/prumysl-a-energetika/cez-chce-vycouvat-z-dostavby-jaslovskych-bohunic-zajem-ma-rosatom-932615.
- ⁴⁷ *O budování jadrové elektrárny rozhodne vláda SR až v budoucím pololetí*, 10. 4. 2013. On-line: www.energoforum.sk/sk/a/167/o-budovan-jadrovej-elektirrne-rozhodne-vlda-sr-a-v-budcom-polroku.
- ⁴⁸ *Vláda odklepla vstup EPH do struktur SPP*. TREND.SK, 12. 12. 2012. On-line: firmy.etrend.sk/firmy-nefinancny-sektor/vlada-odklepla-vstup-eph-do-struktur-spp.html.
- ⁴⁹ *Další kroky při integraci trhů České republiky, Slovenska, Maďarska, Polska a Rumunska*. Energetikainfo.cz, 27. 8. 2013. On-line: www.energetikainfo.cz//33/zobrazeni-dokumentu/?cid=319189.
- ⁵⁰ *Slovenske firmy laka česká energetika*. Energia.sk, 11. 7. 2013. On-line: www.energia.sk/tema/elektrina-a-elektromobilita/slovenske-firmy-laka-ceska-energetika/10578/.
- ⁵¹ *Polské cargo má zájem o to slovenské. Fico to odmítá*. E15.cz, 15. 4. 2013. On-line: zpravy.e15.cz/byznys/doprava-a-logistika/polske-cargo-ma-zajem-o-to-slovenske-fico-to-odmita-971931.
- ⁵² *Vláda Č: Společně prohlášení zasedání vlád České republiky a Slovenské republiky*, 29. 10. 2012. On-line: www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/CZ-SK_Spolecne-prohlaseeni.pdf.
- ⁵³ *MO ČR: Česká republika a Slovensko chtějí více spolupracovat, doufají i v úsporu peněz*, 14. 6. 2012. On-line: www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/ceska-republika-a-slovensko-chte-ji-vice-spolupracovat--doufaji-i-v-usporu-penez-70919/.
- ⁵⁴ *Údaje přejaty ze Společného prohlášení zasedání vlád České republiky a Slovenské republiky*, 29. 10. 2012. On-line: www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/CZ-SK_Spolecne-prohlaseeni.pdf.
- ⁵⁵ *Nečas a Fico: Vztahy ČR a SR politické zabarvení vlády neovlivní*, op. cit.
- ⁵⁶ *Klaus: Vstup Chorvatska a Srbska do EU bude pro Česko přínosem*. iDNES.cz, 18. 2. 2012. On-line: zpravy.idnes.cz/klaus-vstup-chorvatska-a-srbska-do-eu-bude-pro-cesko-prinosem-pt4-/domaci.aspx?c=A120218_174622_domaci_spi; *Klaus pozval do ČR prezidenty Slovenska, Chorvatska a Srbska*. ČTK, 10. 2. 2012; *ČR a SR opět podpořily směřování Chorvatska a Srbska do EU*. ČTK, 18. 2. 2012.
- ⁵⁷ Tamtéž.
- ⁵⁸ *Němcová: Česko a Slovensko nepřipustí revizi dekretů*. ČTK, 10. 12. 2012.
- ⁵⁹ Kořan, Michal (2012b): Státy Visegrádské skupiny a Rakousko v české zahraniční politice, op. cit., s. 148.
- ⁶⁰ *Klaus leaves halfway Austrian interview without explanation*. Prague Monitor Daily, 2. 11. 2012. On-line: praguemonitor.com/2012/11/19/klaus-leaves-halfway-austrian-interview-without-explanation.

- ⁶¹ Obchodní statistiky a informace o vývoji ve vzájemném obchodu jsou převzaty z internetových stránek **www.businessinfo.cz** (souhrnné teritoriální informace jednotlivých zemí).
- ⁶² Kořan, Michal (2012a): Střední Evropa: Mezi centrem a periferií, op. cit.